

Nor zen Thomas Sankara?

Argia aldizkariko testu baten bidez, Afrikako lider baten bitzitza eta ekintzak ezagutzeko aukera izango dugu.

Sekuentzia honetan, hau egin dezakezu:

- Pertsona interesgarrien gaineko informazioa lortu.
- Testuari buruzko ulermen xehea landu.
- Zenbakiak idazten ikasi.
- Datak idazten ikasi.
- Testu-zati bat berridatzi, testu-antolatzaileak erabilia.
- Testu labur bat idatzi, pertsona interesgarri batek zer egin duen aurkezteko.

Pixabay

Irakurri aurretik

1. Pertsona hauek ezagutzen?

Ariketa hau etxean egin dezakezu. Ba al dakizu nor diren pertsona hauek?, nongoak diren?, zer arlotan izan diren ospetsuak? Ez badakizu, bilatu oinarritzko informazioa.

Wangari Maathai

Nelson Mandela

Miriam Makeba

Thomas Sankara

irudiak: Wikipedia

Erantzun zuzenak
7. orrialdean daude.

BAKARKA

BAKARKA

2. Kontzeptuak argitzen

Ariketa hau etxean egin dezakezu. Ikasgelan irakurriko duzun testuan, ondoko kontzeptuak agertuko dira. Ba al dakizu zer diren?

- estatu-kolpea
- alfabetatu
- desjabetu
- desertifikazioa
- panafrikanista

Erantzun zuzenak 7. orrialdean daude.

Irakurri bitartean

3. Nor da Thomas Sankara?

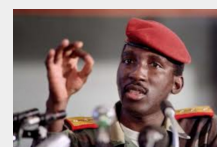
BAKARKA

Irakurri arretaz Argiako artikulua. Ondoren, lotu ekintzak dagokien helburuarekin.

Thomas Sankara

1987ko urriaren 15ean, Thomas Sankara, Burkina Fasoko presidentea, hil zuten 37 urte zituela. Afrikako lider antiinperialista eta panafrikanista garrantzitsuenetakoa izan zen, eta lorpen sozial handiak eskuratu zituen. Haren ideien artean bazeuden aberastasunaren banaketa, emakumeen askapena eta/edo ingurumenaren defentsa. AEBk babestu zuen haren aurkako estatu-kolpea.

Agintean egon zen lau urteetan, honako hauek egin zituen, besteren artean:

- Bere hileko soldata 450 dolarrera jaitsi zuen, eta bere ondasunak honako hauek zirela sinatu: auto bat, lau bizikleta, hiru gitarra, hozkailu bat eta hondatutako izozkailu bat.
- Gobernuaren jabetzako Mercedes autoen flota osoa saldu eta Burkina Fasoko autorik merkeena hautatu zuen bere auto ofizial.
- Aste gutxian, 2,5 milioi haur txertatu zituen meningitisaren, sukar horiaren eta elgorriaren aurka.
- 350 eskola sortu zituen.
- Alfabetatze-kanpaina nazionala abian jarri zuen 1983an. Orduan, herritarren % 13k zekiten irakurtzen; 1987rako, % 73ra igo zuten kopurua.
- Lur-jabe handien lurak nekazarien artean banatu zituen.
- Ezkontza behartuak debekatu zituen.
- Desertifikazioa geratzen laguntzeko, 10 milioi zuhaitz landatu zituzten Sahelen.
- Estatu osoko herriak artikulatzeko errepide eta trenbideak eraiki zituen.
- Nazioarteko laguntza ekonomikoari uko egin zion; haren esaldia da hau: "Elikatzen zaituenak kontrolatu egiten zaitu".
- Afrikako herrialdeen batasunaren alde lan egin zuen, kanpo-zorrari aurre egiteko; honako argudio hau erabiltzen zuen: txiro eta zapalduak ez diete zertan ordaindu herrialde aberats eta zapaltzaileei.
- Armadarentzat elikagaiak hornitzeaz arduratzen zen gunea herritar guztientzat irekitako supermerkatu bilakatu zuen; hura izan zen herrialde osoko lehen supermerkatua.
- Bere bulegoan aire egokitua erabiltzeari uko egiten zion; horretarako, argudiatzen zuen hura burkinafasoar gehienek ordaindu ezin zuten luxua zela.

(moldatua)

BAKARKA

EKINTZAK

1. Bere soldata jaitzi
2. Herriko autorik merkeena auto ofizial egin
3. Hurrei txertoak jarri
4. Eskolak sortu
5. Alfabetatze-kanpaina abiatu
6. Lurren desjabetzea egin
7. Ezkontza behartuak debekatu
8. Zuhaitzak landatu
9. Errepideak eta trenbideak eraiki
10. Nazioarteko laguntza ekonomikoari uko egin
11. Afrikako batasuna aldarrikatu
12. Supermerkatua herritarrei eskaini
13. Aire giroturik ez erabili

Wikipedia

HELBURUAK

Wikipedia

- a) Desertifikazioa gelditu, ingurumena defendatu
- b) Elikagaiak herriaren esku jarri
- c) Emakumeen askapena lortu
- d) Gobernuaren xumetasuna adierazi
- e) Herri guztiak lotu, komunikatu
- f) Herriko ekonomia bultzatu eta xumetasuna adierazi
- g) Herritarrei hezkuntza eskaini
- h) Herritarrek irakurtzen eta idazten ikasi
- i) Herritarren osasuna zaindu
- j) Inork ez kontrolatu
- k) Kanpo-zorrari aurre egin
- l) Luxuak kendu, xumetasuna adierazi
- m) Nekazariei banatu, aberastasuna banatu

Partekatu erantzunak talde handian.
Erantzun zuzenak 7. orrialdean daude.

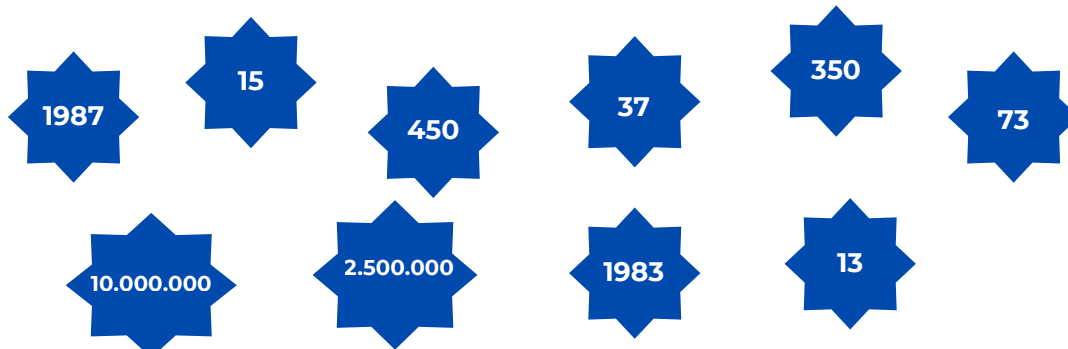
Irakurri ondoren

4. Zenbatu, kontatu eta esan

Zer moduz moldatzen zarete zenbakiak irakurtzen? Elkartu binaka eta jarri idatziz zenbaki hauek arbelean. Txandaka atera arbelera, eta idazteaz gain, zenbakia ahoz esan eta bilatu testuan zeri egiten dioten erreferentzia.

TALDEAN

Arbelean idatzi ahala, zuzendu talde handian.
Erantzun zuzenak 7. orrialdean daude.

Zenbakien idazkera

0 zero, huts	21 hogeita bat	100 ehun
1 bat	22 hogeita bi	101 ehun eta bat
2 bi	23 hogeita hiru	102 ehun eta bi
3 hiru	30 hogeita hamar	200 berrehun
4 lau	31 hogeita hamaika	300 hirurehun
5 bost (bortz)	40 berrogei	400 laurehun
6 sei	49 berrogeita bederatzi	500 bostehun (bortzehun)
7 zazpi	50 berrogeita hamar	600 seiehun
8 zortzi	51 berrogeita hamaika	700 zazpiehun
9 bederatzi	60 hirurogei	800 zortziehun
10 hamar	61 hirurogeita bat	900 bederatziehun
11 hamaika	62 hirurogeita bi	1.000 mila
12 hamabi	63 hirurogeita hiru	1.200 mila eta berrehun
13 hamahiru	70 hirurogeita hamar	1.201 mila berrehun eta bat
18 hemezortzi	71 hirurogeita hamaika	1.984 mila bederatziehun eta laurogeita lau
(hamazortzi)	72 hirurogeita hamabi	1.000.000 milioi bat
19 hemeretzi	81 laurogeita bat	10.000.000 hamar milioi
20 hogei	82 laurogeita bi	1.000.000.000 mila milioi (miliar bat)
	91 laurogeita hamaika	

ERNE!!

- Hirurehun eta laurehun dira idazkera zuzeneko egiturak 300 eta 400 zenbakien kasuan, jatorrizko erroak hirur eta laur direlako.
- Ez, ordea, *seirehun, *zazpirehun, *zortzirehun, *bederatzirehun. Kasu horietan, -r- hori galdu egiten da idatzizko formetan, nahiz eta zenbait euskalkitan ahozkoan oso bizirik dagoen eredua izan.

5. Zer gertatu zen...?

Elkartu ikaskide batekin eta lotu gertakariak data egokiarekin. Ondoren, erreparatu datari, eta, ez badago zuzen idatzita, zuzendu.

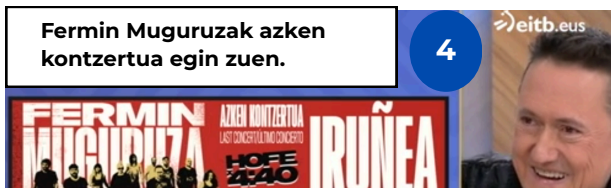
Euroa ezarri zen

Pixabay

Maialen Lujanbiok Bertsolari Txapelketa Nagusia irabazi zuen lehenengoz.

Wikipedia

Fermin Muguruzak azken kontzertua egin zuen.

Eitb

Berria egunkaria-ren lehen zenbakia argitaratu zen.

Argia

a 2003ko ekainak 21ean

c 2009eko abenduaren 13an

b 2025eko Urriaren 4a

d 2002ko urtarrilaren 1ean

Erantzun zuzenak 7. orrialdean daude.

Datak

Data adierazteko, erabili forma hauek:

Durango(n), 1995eko martxoaren 7a(n)
 1995/03/07; 1995-03-27; 1995/III/07; 1995-III-27;
 Urtarrilak 20 eta antzekoak ere erabil daitezke, baina aposizioan (komen artean) edo tituluetan:
 Datorren ostegunean, urtarrilak 20, bilduko da epaimahaia.
 Irailak 18, ostirala
 Beraz, ez da zuzena: *otsailak 20 egin zuten bilera.

ERNE!!

- Ez da erabiltzen -garren atzizkia (ez letraz, ez puntuz). *1982.ean, *1982garren
- Milatik gorako urteak punturik gabe idazten dira.
- *Hamaika* zenbakia -a letraz amaitzen denez, ez zaio erantsi behar beste -a bat:
 *2025eko irailaren 11an (> 11n)

TALDEAN

6. Testua josten

Irakurri duzuen testuan, Thomas Sankararen lorpenak zerrenda moduan aurkeztu dira. Elkartu ikaskide batekin, eta berridatzi ondoko pasartea testu-antolatzaileak erabilia. Aukeratu nahi dituzuenak.

Agintean egon zen lau urteetan, honako hauek egin zituen, besteren artean:

- Bere hileko soldata 450 dolarrera jaitsi zuen, eta bere ondasunak honako hauek zirela sinatu: auto bat, lau bizikleta, hiru gitarra, hozkailu bat eta hondatutako izozkailu bat.
- Gobernuaren jabetzako Mercedes autoen flota osoa saldu eta Burkina Fasoko autorik merkeena hautatu zuen bere auto ofizial.
- Aste gutxian, 2,5 milioi haur txertatu zituen meningitisaren, sukar horiaren eta elgorriaren aurka.
- 350 eskola sortu zituen.

GAINERA

-RI ESKER

BAITA ... ERE

ESATERAKO

ALDE BATETIK... BESTETIK

BAINA

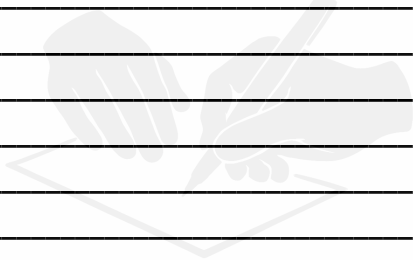
HALA ERE

ONDOREN

HORREGATIK

Testua berridazteko, testu-antolatzaile horiek edo beste batzuk erabil ditzakezue.

 Zuzentzeko, eman irakasleari. 8. orrialdean eredu posible bat duzue.

BAKARKA

7. Pertsona interesgarri bat ezagutu

Ariketa hau etxean egin dezakezu. Aukeratu pertsona interesgarri bat bizitzan egindako gauzengatik, eta aurkeztu euskaltegiko blogean. Zure ingurukoa (familia, laguna, herrikoa...) izan daiteke, edo pertsona ospetsua. 150 hitz inguru idatzi behar dituzu.

A) Nor da?

*Bere bizitzari buruzko datu
esanguratsuak eman*

B) Zer egin du?

Zergatik da interesgarria?

Informazio interesgarria hautatu

Datak behar bezala idatziz

Testuari lotura eman: erabili
testu-antolatzaileak

 Zuzentzeko, eman irakasleari.

ERANTZUNAK

1. Pertsona hauek ezagutzen?

Wangari Maathai: (1940-2011) Ekologista eta ekintzaile politiko kenyarra. Bakearen Nobel Saria (2004) irabazi zuen lehen emakume afrikarra izan zen. Gerriko Berdea Mugimendua sortu zuen; Afrikan milioika zuhaitz landatzea eta emakumeak ahalduntzea bultzatu zuen.

Nelson Mandela: (1918-2013) Abokatu, aktibista eta politikari hegoafrikarra. Apartheidaren aurkako borrokan funtsezkoa, Afrikako Kongresu Nazionalako burua, eta Hegoafrikako lehen presidente beltza izan zen, 27 urte kartzelan eman ondoren bere aktibismoagatik; Bakearen Nobel Saria jaso zuen (1993).

Miriam Makeba: (1932-2008) Hegoafrikako abeslari, konpositore eta aktibista ospetsua, apartheidaren aurkako borrokaaren ikur. Grammy bat irabazi zuen lehen emakume afrikarra izan zen, eskubide zibilen aldeko ahots erabakigarria izateaz gain.

Thomas Sankara: (1949-1987) Burkina Fasoko iraultzaile antiinperialista, eta bertako presidentea izan zen. Afrikako deskolonizazioaren buruzagi erreferentzialenetakoa izan zen eta xarma pertsonal handia zuen. Demokrazia parte-hartzailearen ukitua zuen politika bultzatu zuen. Ustelkeriaren kontrako borroka, hezkuntza eta nekazaritzaren garapena eta emakumeen egoeraren hobekuntza bultzatu zituen haren ekimen iraultzaileak. Horregatik, zenbaitek "Afrikako Che Guevara" ezizena jarri zioten.

2. Kontzeptuak argitzen

- **estatu-kolpea:** gobernu edo agintea indarrez eta legez kanpo aldatzea, normalean armadaren edo talde baten bidez.
- **alfabetatu:** irakurtzen eta idazten irakatsi.
- **desjabetu:** norbait bere lurra edo ondasunak kentzea, normalean beste pertsona edo talde bati emateko.
- **desertifikazioa:** lur emankorra pixkanaka hondatzea eta basamortu bihurtzea, batez ere lehortearen edo gizakien jardueren ondorioz.
- **panafrikanista:** Afrikako herrialdeen arteko batasuna eta elkarlana defendatzen dituen, eta kontinente osoaren interesei lehentasuna ematen dizkiona.

3. Nor da Thomas Sankara?

1- d; 2- f; 3- i; 4- g; 5- h; 6- m; 7- c; 8- a; 9- e; 10- j; 11- k; 12- b; 13- l

4. Zenbatu, kontatu eta esan

1987 → mila bederatziehun eta laurogeita zazpi. Thomas Sankara hil zuten.

15 → hamabost. Sankara hil zuten eguna.

450 → laurehun eta berrogeita hamar. Haren soldata, dolarretan.

37 → hogeita hamazazpi. Sankararen adina hil zenean.

350 → hirurehun eta berrogeita hamar. Sortutako eskolak.

73 → hirurogeita hamahiru. Alfabetatuen ehunekoa 1987an.

10.000.000 → hamar milioi. Landatutako zuhaitzak.

2.500.000 → bi milioi eta bostehun mila. Txertatutako haurrak.

1983 → mila bederatziehun eta laurogeita hiru. Alfabetatze-kanpaina abian jarri.

13 → hamahiru. Alfabetatuen ehunekoa 1983an.

5. Zer gertatu zen...?

1- d: ongi dago ; 2- c: 2009ko abenduaren 13a/an; 3- a: 2003ko ekainaren 21a/ean;
 4- b: 2025eko urriaren 4a/an.

6. Testua josten

Adibide bat:

Agintean egon zen lau urteetan hainbat kontu egin zituen.

Alde batetik, bere hileko soldata 450 dolarrrera jaitsi zuen; **gainera**, bere ondasunak honako hauek zirela sinatu zuen: auto bat, lau bizikleta, hiru gitarra, hozkailu bat eta hondatutako izozkailu bat.

Bestetik, gobernuaren jabetzako Mercedes autoen flota osoa saldu eta, **ondoren**, Burkina Fasoko autorik merkeena hautatu zuen bere auto ofizial.

Berari esker, aste gutxian, 2,5 milioi haurri txertoa jarri zieten meningitisaren, sukar horiaren **baita** elgorriaren aurka **ere**. **Horrez gain**, 350 eskola ere sortu zituen.

HIZTEGI LAGUNGARRIA

AEBk babestu zuen. AEBk lagundu zuen.

Txertatu zituen. Txertoa jarri zien, gaixotasunetatik babesteko.

Elgorria. Gaixotasun kutsakorra, batez ere haurtzaroan agertzen dena; larruazalean gorriuneak eragiten ditu. Sarampión (es), rougeole (fr).

Laguntza ekonomikoari uko egin zion. Errefusatu egin zuen laguntza ekonomikoa, ezetz esan zion.

Kanpo-zorrari aurre egiteko. Herrialde batzuek beste batzuei itzuli behar dieten dirua ordaindu ahal izateko.

Elikagaiak hornitzeaz. Elikagaiak ekartzeaz, emateaz.